

Bifolium

Nieuws over handschriften en oude drukken
ISSN: 0920-9360

Redactie: p/a Vakgroep Mediaevistiek, Oude Kijk in 't Jatstraat 26, 9712 EK Groningen NL

18

OKTOBER 1991

Ter inleiding

Te vaak gebeurt het nog dat informatie over tentoonstellingen ons niet op tijd bereikt. Dringend verzoeken wij onze, ook buitenlandse, collega's die zich met de organisatie van activiteiten rond handschriften en oude gedrukte boeken bezig houden, ons hierover tijdig te informeren. Een telefoontje of briefje begin maart of begin september aan een der redactieleden (zie achterzijde voor telefoonnummers / adres) is voldoende om al onze lezers - inmiddels ruim 500 betalende intekenaren - in binnen en buitenland - van Uw werk op de hoogte te stellen. Laat deze kans tot doelgerichte reclame niet onbenut! Uw collega's zullen U dankbaar zijn.

TENTOONSTELLINGEN

AMSTERDAM Rijksprentenkabinet: Indiase miniaturen uit Parijs. 10 augustus - 10 november 1991. Met catalogus. Prachtige expositie van de verzameling van de Fondation Custodia te Parijs.

AMSTERDAM Hoofdgebouw Vrije Universiteit: Psalmzingen in de Nederlanden. 10 oktober - 23 november 1991. Met begeleidend boek waarin catalogus (zie DE BRUIJN). Iets uitgebreidere versie dan in UFSIA, Antwerpen (21 augustus - 27 september 1991).

TER APEL Museum Klooster: In Cruce salus. De orde van het Heilig Kruis in de loop der eeuwen. 1 juni - 3 november 1991. Met catalogus (Dfl. 15; te bestellen via Museum Klooster Ter Apel, Boslaan 3, NL-6561 LH Ter Apel).

BRAUNSCHWEIG Herzog Anton-Ulrich Museum: Das Marienleben von Albrecht Dürer. 3 september - 8 november 1991.

BREMEN Staats- und Universitätsbibliothek: Nathan Chytraeus (1543-1598). Ein Humanist in Rostock und Bremen. 15 oktober - 15 december 1991. Nadien in Rostock, UB (14 januari - 26 februari 1992) en Bretten, Melanchthonhaus (mei - juni 1992). Met catalogus. Belangrijk exponent van protestantse humanisme.

BRUSSEL Koninklijke Bibliotheek Albert I, Nassaukapel: Isabella van Portugal, Hertogin van Bourgondië 1397-1471. 5 oktober - 23 november 1991. Tentoonstelling in het kader van de Europalia 1991, ditmaal gewijd aan Portugal. Met catalogus.

EMDEN Rathausfestsaal im Landesmuseum: Schöne alte Bücher aus der Bibliothek Joh. Philipp Janssen. 6 - 27 oktober 1991. Fraaie drukken vanaf 1470 uit een particuliere verzameling; georganiseerd door de Bibliothek der grossen Kirche.

's-**GRAVENHAGE** Koninklijke Bibliotheek: 'Het Italië-gevoel' - litteraire betrekkingen tussen de Nederlanden en Italië. 31 oktober - 17 januari. Met catalogus. Naar aanleiding van het 40-jarig bestaan van het Nederlands-Italiaans cultureel accord.

's-**GRAVENHAGE** Koninklijke Bibliotheek: De Prijs is het Bewijs. 24 januari - 28 februari 1992. Iets aangepaste versie van tentoonstelling te Leuven (zie Bifolium 17). Met catalogus (zie COPPENS).

HAARLEM Teylers Museum: Hoorens en Schulpen. 31 augustus - 10 november 1991. Toont 40 schelpenboeken uit eigen bezit, alle historische standaardwerken op het gebied van de schelpenkunde.

KASSEL Palais Bellevue: Die Musik der Niederländer vom 15. bis 17. Jahrhundert. 3 - 27 oktober 1991. Tentoonstelling in het kader van 'Die Niederlande in Kassel'. De invloed van Nederlandse vocale polyphonie wordt aan de hand van talrijke, vaak zeer onbekende handschriften en drukken getoond (zie afb.).

LEIDEN Museum Boerhaave: De volmaakte mens, anatomische atlas van Albinus en Wandelaar. 3 september tot 5 januari 1992. Tentoonstelling over de ontwerpgeschiedenis van de anatomische atlas van Albinus en Wandelaar (Leiden, 1747/1753). Wandelaars voortekeningen worden in de Leidse Universiteitsbi

Vierstimmige mis van Joaquin des Prés; afschrift voor Saksische keurvorst, 1519. (Jena, Universitätsbibliothek). Te zien in KASSEL

bliothek bewaard. Met catalogus.

PARIJS Bibliothèque Nationale (Galerie Mazarine): Dieu et son Royaume: la Bible, miroir du monde. 15 oktober 1991 - 15 januari 1992. Met catalogus door F. Dupuigrenet-Desroussilles.

PARIJS Bibliothèque Nationale (Galerie Mansart): D'une main forte: manuscrits hébreux des collections françaises. 15 oktober 1991 - 15 januari 1992. Met catalogus door M. Garel.

SPIERS Historisches Museum: Die Salier und ihr Reich 1024 - 1125. Ook aangekondigd in Bifolium 17. Sedert het verschijnen van dat nummer is de tentoonstelling twee keer uitgesteld. Volgens de huidige berichtgeving wordt de tentoonstelling in maart 1992 geopend. Met catalogus, ca. 62 DM, uitgegeven door Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen. Dezelfde uitgeverij brengt 11 andere publicaties op de markt over aspecten van de

kunst en cultuur onder de Salische keizers.

TILBURG Universiteitsbibliotheek: Openingsexpositie nieuwe Universiteitsbibliotheek. mei-juni 1992.

UTRECHT Rijksmuseum het Catharijneconvent: De Bijbel in Huis. 14 december 1991 - 8 maart 1992. Toont onder meer een selectie van prentbijbels die door kunstenaars en ambachtslieden gebruikt werden als voorbeeld bij het schilderen van bijbelse tafereelen. De tentoonstelling sluit aan bij de grote Rembrandt manifestatie in Amsterdam/Berlijn. Met catalogus onder redactie van T.G. Kootte.

VATICANSTAD Bibliotheca Apostolica Vaticana: Rosa rorans bonitatem. 4 mei - 4 november 1991. Tentoonstelling bij gelegenheid van het zesde eeuwfeest van de canonisatie van St. Brigitta van Zweden. Met catalogus door E. Nilsson Nylander.

NIEUWE EN AANGEKONDIGDE LITTERATUUR

AEGIDIJ Romani opera omnia. I: Catalogo dei manoscritti (Unione Accademica nazionale. Corpus philosophorum Medii Aevi. Testi e Studi, 10). Firenze: Olschki, 1990. xii + 640 pp. Lit. 180 000.

ANNEQUIN, G. Jean Fouquet, prince des enlumineurs (Merveilles de l'enluminure). Genève: Éditions de Crémille, 1989.

Die APOKALYPSE. Blockbuch-Ausgabe IV E. Mainz, Gutenberg-Museum, Ink. 131. Farbmikrofiche-Edition. Einführung zu den Blockbüchern der "Apokalypse" von Elke Purpus (Monumenta Xylographica et Typographica, 1). München: Helga Lengfelder, 1991. Ca. 35 pp., 1 kleuren microfiche met 60 ills. ISBN 3 8921 9401 7. Intekenprijs DM 220 (daarna DM 250).

AVRIN, Leila. Scribes, scripts and books: the book arts from Antiquity to the Renaissance. London: The British Library / Chicago: American Library Association, 1991. 460 pp., 300 ills. £ 37,50.

BACKHOUSE, Janet The Bedford Hours. London: The British Library, 1990. 64 pp., 60 ills. (30 kl.). ISBN 0 7123 0231 X. £ 9,95.

BENTE, Martin, Marie L. Göllner, Helmut Hell & Bettina Wackernagel Katalog der Musikhandschriften der Bayerischen Staatsbibliothek München, I. Chorbücher und Handschriften in chorbuchartiger Notierung, mit einem Anhang: Nachträge zu den Tabulaturen und Stimmbüchern (KBM 5/2) (Kataloge bayerischer Musiksammlungen, 5/1). München: Günter Henle, 1989. 496 pp., 10 pp. ills. ISBN 3 8732 8049 3. De delen 2 en 3 verscheen in 1979 en 1981.

BLOCKBÜCHER des Mittelalters. Bilderfolgen als Lektüre. Mainz: Gutenberg-Gesellschaft / Gutenberg-Museum. 454 pp., ills. DM 48. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling (zie Bifolium 17).

BOYLE, Leonard E., Herbert Leroy & Giovanni Morello Joseph and seine Brüder. Ein Meisterwerk gotischer Buchmalerei. Stuttgart - Zürich: Belsar, 1991. 80 pp., 16 kl. ills. Miniaturen met scènes uit het leven van de oudtestamentische Jozef uit Hs. Vat. Lat. 5697 (Petrus Comestor, Historia scholastica). Vervolg op een publicatie uit 1987 met de miniaturen van de Scheppingsgeschiedenis uit hetzelfde handschrift.

BREMMER, Rolf H., Geart van der Meer & Oebele Vries Aspects of old Frisian philology (Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik, 31-32). Amsterdam - Atlanta GA: Rodopi, 1990. xviii + 558 pp. ISBN 9 0518 3158 7. Dfl. 150 / \$ 75. Bevat o.m. bijdragen van Margreet F. van Gelderen, Árpád P. Orbán, P. Gerbenzon, L. de Grauwe en Erika Langbroek over middeleeuwse handschriften en hun inhoud.

DE BRUIJN, J. (ed.) Psalmzingen in de Nederlanden. Kampen: Kok, 1991. 352 pp., ills. ISBN 9 0242 6805 2. Dfl. 34,50. Met o.m. bijdrage over 'Het gereformeerde psalmboek en het boekenbedrijf'.

CALVOT, D. & G. Ouy L'oeuvre de Gerson à Saint-Victor de Paris. Catalogue des manuscrits (Centre régional de publication de Paris). Paris: CNRS, 1991. 268 pp., 7 pl. FF 160.

CATALOGISEREN van handschriften en oude drukken in België. Typologie, normen en automatisering. R. Brucher (ed.). Lezingen gehouden op de vergaderingen van de Belgische Commissie voor Bibliografie [...] 18 april en 12 december 1988. Opgenomen in: Archief- en Bibliotheekwezen in België 61, 1990, pp. 1-108. Los nummer BF 950.

CECCARELLI, Maria Grazia Vocis et animarum pinacothecae. Cataloghi di biblioteche private dei secoli XVII-XVIII nei fondi dell'Angelica. Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, 1990. xxii + 326 pp. 188 gedrukte catalogi van particuliere

Te zien in EMDEN

bibliotheken, waaronder 73 Noord- en 2 Zuidnederlandse.

CHARTIER, Roger Lesewelten. Buch und Lektüre in der frühen Neuzeit (Historische Studien, 1). Frankfurt am Main - New York: Campus Verlag; Paris: Maison des Sciences de l'Homme, 1990. 191 pp. ISBN 3 5933 4259 6; 2 7351 0356 0. DM 48.

CLARK, Willene B. & Meredith T. McMunn Beasts and birds of the Middle Ages. The bestiary and its legacy. Philadelphia: University of Philadelphia Press, 1991. 238 pp., 50 ills. ISBN 0 8122 8147 0 (pbk.). \$ 14,95. De gebonden editie verscheen in 1989.

CLOONAN, Michèle Valerie Early bindings in paper: a brief history of European hand-made paper-covered books with a multilingual glossary. London: Mansell, 1991. xi + 146 pp., 16 ills.

COPPENS, Chris De prijs is het bewijs. Vier eeuwen prijsboeken. Met een inleiding door Jan Storm van Leeuwen. Leuven: Centrale Bibliotheek, 1991. 228 pp., 41 ills., 15 (!) registers. Een geslaagde eerste poging om een interessant fenomeen in kaart te brengen, voornamelijk, maar niet uitsluitend op basis van materiaal uit de Nederlanden. Catalogus bij tentoonstelling in Leuven (zie Bifolium 17), nadien in Koninklijke Bibliotheek Den Haag (zie onder 's-GRAVENHAGE).

DE FLORIANI, Anna Miniature parigine del Duecento. Il Salterio di Albenga e altri manoscritti. Genova: Costa & Nolan, 1990. 164 pp., 100 ills. (24 kl.)

DESBORDES, Françoise Idées romaines sur l'écriture. Lille: Presses Universitaires de Lille. 296 pp. ISBN 2 8593 9369 2. FF 130.

DÖRING, Detlof Die Bestandsentwicklung der Bibliothek der Philosophischen Fakultät der Universität zu Leipzig von ihren Anfängen bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Wissenschaftsgeschichte der Leipziger Universität in ihrer vorreformatorischen Zeit (Zentralblatt für Bibliothekswesen, Beiheft 99) Leipzig: Bibliographisches Institut, 1990. 176 pp. Oorspronkelijk diss. Universität Leipzig.

FARACI, Dora Il Bestiario Medio Inglese (Ms. Arundel 292 della British Library). L'Aquila - Roma: Japadre, 1990. 263 pp., 14 ills. (13 kl.). ISBN 8 8700 6258 9. Lit. 38.000

FRANSSSEN, Peter J.A. Tussen tekst en publiek. Jan van Doesborch, drukker-uitgever en literator te Antwerpen en Utrecht in de eerste helft van de zestiende eeuw. Amsterdam - Atlanta, GA: Rodopi, 1990. 285 pp. Ingehaaid. ISBN 9 0518 3225 7. Dfl. 75. Ook verschenen als proefschrift Universiteit van Amsterdam.

GARRISON, E.B. Studies the history of medieval Italian painting. 4 dln. London: Pindar Press, ca. 1991. Dl. 1: 214 pp., 292 ills. ISBN 0 9071 3263 4; dl. 2: 248 pp., 243 ills. ISBN 0 9071 3264

2; dl. 3: 325 pp., 436 ills. ISBN 0 9071 3265 0; dl. 4: 451 pp., 394 ills. ISBN 0 9071 3266 9. Oorspronkelijk verschenen in 1953-1962. Bevat veel opstellen over middeleeuwse, m.n. 12de-eeuwse ver- luchte handschriften.

GILMONT, Jean-François (ed.) *La Réforme et le livre; l'Europe de l'imprimé (1517-v.1570)*. Paris: Cerf, 1990. 531 pp., ills., index op eigennamen. Ingehaaid. ISBN 2 2040 4130 0. FF 120. Bundel overzichtsstudies per land of cultuurgebied.

GUDERIAN, G.J. *The palaeography of the late Roman cursive*. Toronto: University of Toronto Library, 1990.

HAMON, Leo & Guy Lobrichon (eds.) *L'école carolingienne d'Auxerre. De Murethach à Remi 830-908 (Entretiens d'Auxerre 1989)*. Paris: Beauchesne, 1991. 506 pp. ISBN 2 7010 1228 7. Fr. 210. Bevat o.m. een studie van het scriptorium van Saint Ger- main.

HARRIS, P.R. (ed.) *The Library of the British Museum. Retrospective essays on the Department of Printed Books*. Lon- don: The British Library, 1991. ca. 272 pp. 25 ills. ISBN 0 7123 0242 5. £ 35. Herinneringen aan deze wereldberoemde biblio- theek die na 160 jaar het gebouw van het Brits Museum gaat verlaten.

HEDEMAN, Anne D. *The royal image. Illustrations of the "Grandes Chroniques de France", 1274-1422 (California studies in the history of art, 28)*. Berkeley: California University Press, 1991. 365 pp., ills. ISBN 0 5200 7069 0. Ca. \$ 106

DE HERDT, R. & P. Viaene (eds.) *Rijkdom bedreigd*. Brus- sel: Gemeentekrediet, 1990., 231 pp., ills. (kl.). BF 500. Tentoon- stellingscatalogus bij reizende expositie: Kortrijk, Stedelijke openbare bibliotheek; Sint-Truiden, Provinciaal Museum voor religieuze kunst; Brussel, Stadhuis; Brugge, Stadsbibliotheek De Biekerf; Tienen, Stedelijk Museum en Archief Het Toreken). Ingedeelde naar 'bedreiging', waar aspecten van negatieve invloe- den worden getoond, en 'rijkdom', dit laatste per provincie.

HOLLÄNDISCHE Handzeichnungen und Druckgraphik aus dem 17. Jahrhundert. Kassel: Staatliche Kunstsammlungen. DM 80. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling in Kassel (29 april - 15 september 1991).

HOOGENDIJK, F.A.J. & P. van Minnen (eds.) *Papyri, ostraca, parchments and waxed tablets in the Leiden Papyrological Institute (Papyrologica Lugduno-Batava, 25)*. Leiden: E.J. Brill, 1991. 452 pp., ills. ISBN 9 0040 9339 7. Dfl. 250

JÄGERS, G.J.M. *Catalogus van de handschriftencollectie van het Rijksarchief in Limburg*. Maastricht: Rijksarchief in Limburg, 1991-1992. 210 pp.

JAKOBI, Christine *Buchmalerei. Ihre Terminologie in der Kunstgeschichte*. Berlin: Reimer, 1991. 150 pp., 400 tek. ISBN 3 4960 1075 4. DM 24,80.

KIRSCH, Edith W. *Five illuminated manuscripts of Giangale- azzo Visconti (Monographs on the fine arts, 46)*. University Park - London: Pennsylvania State University Press, 1991. xv + 114 [57] pp., 108 ills. (1 kl.). \$ 39,50

LONGÈRE, J. (ed.) *L'Abbaye Parisienne de Saint-Victor au Moyen Age. Communications présentées au XIIIe Colloque d'Humanisme médiéval de Paris, 1986-1988 (Bibliotheca victori- na, 1)*. Parijs, Turnhout: Brepols, 1991. 336 pp., ills. ISBN 2 5035 0048 X. FF 395.

MEINCKE, Hubertus *Bibliotheca Reinardiana*. Stuttgart: Hauswedell & Co, 1991. 384 pp., 260 ills. ISBN 3 7762 0313 7. ca. DM 290. Geeft de Europese drukken van Reinaert de Vos tot 1800.

MICHON, Solange *Le Grand Passionaire enluminé de Weis- senau et son scriptorium autour de 1200*. Genève: Slatkine, 1990. 264 pp., 50 ills. (kl.). ISBN 2 0510 1105 2. Ca. SFr. 440.

NADOLSKI, D. *Kleines Lexikon der schwarzen Kunst: Spra- cheigentümlichkeiten und Brauchtum des Buchdruckerhandwerks von A-Z*. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1990. 174 pp., ills. DM 15,80.

OCHSENBEIN, Peter. *Das Grosse Gebet der Eidgenossen. Überlieferung, Text, Form und Gehalt (Bibliotheca Germanica, 29)*. Bern: Francke, 1989. ISBN 3 3170 1660 4. 371 pp. Deze gebedscyclus is in de overlevering van de middeleeuwse spirituele teksten een unicum (op enkele plaatsen tot huidige dag in ge- bruik!). Belangrijke bijdrage over laat-middeleeuwse gebedstradi- tie.

OFFERHAUS, Johannes & Rigo Starink. *Venetië, stad van de drukunst. Pronkstukken uit de vijftiende en zestiende eeuw in Nederlands bezit*. Amsterdam: Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam, 1991. 48 pp., 15 ills. Gids bij de gelijknamige ten- toonstelling 3 juli - 8 september 1991.

PATTIE, T.S. *Bible Manuscripts*. London: The British Libra- ry, 1991. 80 pp., 70 ills. (30 kl.). ISBN 0 7123 0224 7. £ 6,95.

PENNICK, Nigel *The secret lore of runes and other ancient alphabets: Gaelic, Medieval, Renaissance, Gothic, Hebrew, Greek, Runic*. London: Rider, 1991. 240 pp., ills. Paperback. ISBN: 0 7126 3963 2. £ 9,99. Intrigerende studie over 'geheime' aspecten van de alfabetssystemen in het Westen zoals de letterwaarden bij onder meer alchemisten, magische vierkanten en letterlabrynten.

POWITZ, Gerhard *Die Frankfurter Gutenberg-Bibel. Ein Beitrag zum Buchwesen des 15. Jahrhunderts*. Frankfurt am Main: Klostermann, 1990. 144 pp., 34 ills., 8 kl. pl. ISBN 3 4650 2231 9.

Das QUEDLINBURG Evangeliar. Munchen: Prestel, 1991. 96 pp., 35 ills. (32 kl.). DM 58. Met bijdragen van o.a. B. Bisschoff, H. Fuhrmann en Fl. Mutherich.

READING the past. *Ancient writing from cuneiform to the alphabet*. Introduced by J.T. Hooker. London: British Museum Publications, 1990. 384 pp., ills., reg. Gebonden. ISBN 0 7141 8072 6. £ 17,95. Zeer verzorgde bundel studies over vroege schriftsyste- men: spijkerschrift, hiërogllyphen, Lineair B, het vroege alfabet, griekse inscripties en Etruskisch schrift.

La RELIURE. *Parure du livre du XVe au XXe siècle*. Luik: Éditions du Perron, 1991. 88 pp., ills. (kl.). ISBN 2 8711 4057 X. BF 450, bij toezenden BF 530 (bestelling via storting op rekening 240-0022497-94 van 'Editions du Perron'). Fraai verzorgde catalo- gus bij tentoonstelling, gehouden van 1-30 maart bij de Generale Bankmaatschappij te Luik.

RÜCK, Peter (ed.) *Pergament. Geschichte, Struktur, Restau- rierung und Herstellung (Historische Hilfswissenschaften, 2)*. Sigmaringen: Jan Thorbecke, 1991. ISBN 3 7995 4202 7. ca. DM 240. 20 studies, in Frans, Duits en Engels.

SCHÄFKE, Werner (ed.) *Die Kölner Kartause um 1500. Aufsatzband*. Keulen: Kölnisches Stadtmuseum, 1991. 480 pp., ills., 16 kl. pl. ISBN 3 9273 9637 0. DM 45. Zeer uiteenlopende bijdragen, ook over boekhistorische onderwerpen. (vgl. Bifolium 17).

SCHLEIDGEN, Wolf-Rüdiger (ed.) *Die ältesten Klever Stadtrechtshandschriften (Klever Archiv, 10)*. Kleve: Selbstverlag des Stadtarchivs Kleve, 1990. xxi + 242 pp., ills. ISBN 3 9224 1209 2.

SCLAFER, Jacqueline (ed.) *Catalogue général des manuscrits latins. Tables du tome VII (nos 3776 à 3835)*. Paris: Bibliothèque Nationale, 1991. xii + 416 pp., 30 pp. pl. ISBN 2 7177 1816 8. FF 500.

STERLING, Charles *La peinture médiévale à Paris (1300- 1500), II*. Paris: Bibliothèque des Arts, 1991. 504 pp., 96 ills. ISBN 2 8504 7162 3. Ca. Fr. 984. Deel I verscheen in 1987.

VAN SWIGCHEM, P.J. & E.J. Slot (eds.) *BDI-terminologie*. Verklarend woordenboek van Nederlandse termen op het gebied van bibliotheek en documentaire informatie, met vertalingen in het Engels, Frans, Duits, Spaans. Den Haag: Nederlands Biblio- theek en Lektuur Centrum, 1990. xlvii + 493 pp., registers per vreemde taal. Gebonden. ISBN 9 0625 2123 1. Dfl. 125.

TIEN jaren aanwinsten 1979-1989. *Tentoonstelling Koninklijke Bibliotheek Albert I van 16 februari tot 30 maart 1991*. Brussel: Koninklijke Bibliotheek Albert I, 1991. 138 pp., ills. (kl.), regis- ters. ISBN 9 0663 7051 3. Aansluitend op de reeks vanaf de ingebruikneming van de nieuwe gebouwen in 1959, met aardige voorbeelden uit de diverse verzamelgebieden van de Koninklijke Bibliotheek.

URSO, T. *Toponomastica bibliografica. Guida ai nomi dei luoghi di stampa fino al 1799*. Firenze: Olschki, 1990. 756 pp. Lit. 26 000.

VANHULST, Henri *Catalogue des éditions de musique publiées à Louvain par Pierre Phalèse et ses fils, 1545-1578*. (Académie Royale de Belgique, Mémoires de la Classe des Beaux-Arts, Coll. in 8°, 2e série, xvi, 2). Bruxelles: Palais des Académies, 1990. xlviii + 385 pp., ills., registers. ISSN 0378 7923; ISBN 2 8031 0079 7. BF 1600.

VISION of a collector: the Lessing J. Rosenwald Collection in the Library of Congress. Washington, D.C.: Library of Congress, 1991. \$ 285. Honderd topstukken beschreven door even zo vele specialisten. Te bestellen via: Kathleen T. Mang, Curator of the Rosenwald Collection, Rare Book and Special Collections Divisi- on, Library of Congress, Washington, DC 20540.

VAN VLIJERDEN, C. & M. Smeijers (eds.) *Merken opmer- ken. Merk- en meesterstekens op kunstwerken in de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik. Typologie en Methode*. Leuven: Peeters, 1990. ISBN 9 0683 1274 X. 326 pp., ills. BF 2000. Boeiende bundel met o.m. interessante bijdrage van M. Smeijers en B. Cardon over merktekens in de Brugse miniatuurkunst.

VOORBILJ, J.B. *Het 'Speculum Historiale' van Vincent van Beauvais*. Een studie van zijn ontstaansgeschiedenis. Proefschrift

Rijksuniversiteit Groningen. Groningen: eigen beheer, 1991. xxxi + 394 pp., register. Met Engelse samenvatting. ISBN 9 0800 6411 4. Dfl. 72. Gaat in op alle handschriften. Te bestellen bij de auteur, Vakgroep Computer en Letteren RU Utrecht, Achter de Dom 22-24, NL-3512 JP Utrecht.

VOR dem Jahr 1000. Abendländische Buchkunst zur Zeit der Kaiserin Theophanu. Keulen: Stadt Köln, 1991. 175 pp., 130 ill. (kl.). 50 verluchte handschriften. Catalogus bij de tentoonstelling in het Schnütgen Museum, Keulen, 12 april - 16 juni 1991.

WINTER, Ursula (ed.) Handschriften, Sammlungen, Auto-graphen: Forschungen aus der Handschriftenabteilung / DSB (Beiträge aus der Deutschen Staatsbibliothek, 8). Berlin: Deutsche Staatsbibliothek, 1990. iv + 124 [43] pp., ill. ISBN 3 7361 0056 6.

ZOETE, Johan de & Martien Versteeg Koppermaandagprenten. Verkenning van een Nederlandse grafische traditie = Copper monday prints. Observations on a Dutch printing tradition. 's-Gravenhage: Gary Schwartz/SDU, 1991. 255 pp. Ill. (166 kl.) ISBN 9 0617 9138 3. Dfl. 450. 18de- en 19de-eeuws kwaliteits-drukwerk dat op de maandag na Driekoningen verscheen als nieuwjaarswens en visitekaartje van de drukkerij.

ZU Dürers Zeiten. Druckgraphik des 15. und 16. Jahrhunderts aus dem Augustinermuseum. Freiburg: Augustinermuseum, 1991. DM 25. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling (14 mei-30 juni 1991).

CONFERENTIES

BIJBEL IN FRANKRIJK

Van 21 -23 november wordt in de Bibliothèque Nationale te Parijs een colloquium gehouden onder de titel 'La Bible dans la France d'autrefois'. Organisatie in samenwerking met het 'Institut d'étude du livre'. Zie ook onder tentoonstelling PARIJS.

GESCHIEDENIS VAN DE BOEKGESCHIEDENIS

Van 24 -27 november vindt in de Herzog-August-Bibliothek te Wolfenbüttel het volgende congres plaats: Buchgeschichte, Histoire du Livre, History of the Book: Ergebnisse und Perspektive. 10. Jahrestreffen des Wolfenbütteler Arbeitskreis für Geschichte des Buchwesens. De bijeenkomsten mochten zich in zeer veel belangstelling verheugen. Contact: Dr. W. Arnold, Herzog-August-Bibliothek, Postfach 1364, D-3340 Wolfenbüttel.

LAATMIDDELEEUWSE BOEKCULTUUR

In april 1992 wordt in de Herzog-August-Bibliothek te Wolfenbüttel een 'Arbeitsgespräch' gehouden met als thema 'Humanistische Buchkultur in einem Land ohne Grenzen, Deutsch-Niederländische Kontakte 1450-1520'. Aan de orde komen aspecten van geschreven en gedrukte boeken, tekst en taal, bindwerk, handel en onderwijs. De organisatie ligt in handen van Dr Jos. M.M. Hermans, Rijksuniversiteit Groningen.

SCHRIFTCULTUUR IN FRANKRIJK

Van 18 -21 mei 1992 organiseert de CNRS in Parijs een colloquium onder de titel 'Pratiques de la culture écrite en France au XVe siècle'. Contact: CNRS-CEMAT, 7, Rue Guy-Moquet, B.P. 8, F-94801 Villejuif.

THE MAKING OF THE MEDIEVAL BOOK

Van 10 -12 juli 1992 wordt in Oxford een 'Seminar in the History of the Book to 1500' georganiseerd met als titel 'The making of the medieval book'. Contact: Dr Richard G. Gameson, Trinity College, Oxford OX1 3BH, Great Britain.

ISLAMITISCHE HANDSCHRIFTEN

In augustus 1992 zal aan de Rijksuniversiteit te Leiden een congres worden gehouden onder de titel 'Text and art in Islamic manuscripts'. De organisatie berust bij de uitgevers van 'Manuscripts of the Middle East'. Contact: Dr Jan Just Witkam, UB Leiden, Postbus 9501, NL-2300 RA Leiden.

BIFOLIUM is een informatieblad over activiteiten rond handschriften en oude drukken. Het bevat zoveel mogelijk gegevens over tentoonstellingen, catalogi, conferenties, workshops, bijeenkomsten van codicologen en bibliografen. Bij beschikbare ruimte kan een kort verzoek om informatie worden opgenomen.

Bifolium verschijnt tweemaal per jaar, in april en oktober.

Een abonnement kost momenteel tien gulden per vier nummers. Voor bibliotheken en instellingen met gecompliceerde administratieve eisen is tien gulden per jaargang verschuldigd. Na opgave van naam en adres bij de redactie ontvangt men een acceptgirokaart.

Redactie: Jos.M.M. Hermans (050-636114), V.M. Schmidt (050-636087) en W.C.M. Wüstefeld (030-313835).

V A R I A

PLOTSELING OVERLEDEN

Op 22 augustus jl. is Dr Johannes Offerhaus, directeur van het Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum/Het Museum van het Boek te 's-Gravenhage plotseling overleden. Wij verliezen in hem een goed wetenschapper, een uitermate vriendelijke en integere collega en een uitstekend museumdirecteur. Drs R.E.O. Ekkart zal als waarnemend directeur van het museum optreden.

HAAGS GEMEENTEMUSEUM

Sinds 25 juni 1991 zijn de expositieruimten van de muzikafdeling van het Haags Gemeentemuseum na een grondige verbouwing en herinrichting weer geopend. Er is een speciaal prentenkabinet waar musicologische documenten getoond worden.

ICONCLASS RESEARCH & DEVELOPMENT GROUP

Bovengenoemde onderzoeksgroep (een samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Leiden en Utrecht) hebben het Iconclass systeem op computerschijf gezet. Iconclass geeft toegang tot 24.000 definities van gebeurtenissen, situaties, personen, objecten en begrippen via een gemakkelijk te gebruiken Browser systeem. Deze geautomatiseerde Browser met daarbijbehorende handleiding zijn verkrijgbaar vanaf Dfl. 950,-. Voor nadere informatie c.q. folder: Vakgroep Computer en Letteren, Rijksuniversiteit te Utrecht, Achter de Dom 22-24, 3512 JP Utrecht. Tel. 030-392426.

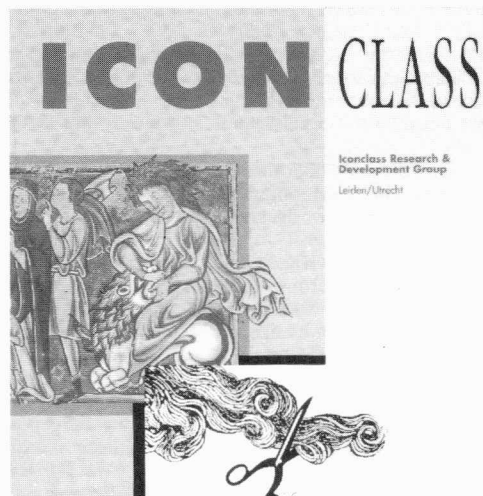
IIMM

J.P. Gumbert heeft tijdens zijn sabbatsjaar in Jeruzalem twee fascikels uitgebracht van zijn 'Illustrated Inventory of Medieval Manuscripts in Latin script'. In dit project worden uiterst beknopte beschrijvingen gemaakt van alle handschriften in een collectie, inclusief de fragmenten. In de voorlopig sobere uitgaven wordt bovendien - op postzegelformaat - een kenmerkend plaatje op ware grootte afgedrukt.

De nieuwe fascikels zijn een nieuwe versie van de 'Introduction, Rules, Instructions', en 'Experimental Precursor 4: Jerusalem, Jewish National and University Library, Studium Biblicum Franciscanum'. Voor nadere gegevens (en evt. bestellingen): Prof.dr J.P. Gumbert, Rijksuniversiteit Leiden, Vakgroep Paleografie, Postbus 9515, NL-2300 RA Leiden.

BOEKHISTORICI IN LEIPZIG

Maart 1990 werd te Leipzig een 'Arbeitskreis zur Geschichte des Buchwesens' opgericht. Het gezelschap geeft een jaarboek uit, het 'Leipziger Jahrbuch zur Buchgeschichte'. Het eerste deel verscheen in 1991 te Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1991. 360 pp. 7 ill. ISBN 3 4470 3155 7. DM 86.

Iconclass Research & Development Group
Leiden/Utrecht